

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף קג

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה - זו להביא במחבת: אם אמר 'הרי עלי סולת זו להביא במחבת' והביאה במרחשת, פסולה.

קושיא: והא תניא 'לא קידשום כלי שרת'! כתוב בכרייתא שאם התנדב להביא מנחת מרחשת והניח אותה בתוך מחבת, הכלי שרת לא קידש אותה. ולכאורה יכול להוציאה ולהניחה במרחשת. ולפי זה מה הבעיה שהביאה במרחשת? שיוציא אותה ויתן אותה במחבת. תירוץ: **אמר אביי לא קידשום ליקרב אבל קידשום ליפסל:** הכרייתא מתכוונת שהמנחה לא התקדשה בכלי בכדי שתוכל להקרב, אלא אדרבא היא מתקדשת ונפסלת, כי אי אפשר להעביר אותה לכלי אחר.

*

ואמר אביי לא שנו: כל הדין של המשנה, במקרה שקבע את סוג המנחה בשעת הנדר. אבל אם נדר מנחה בסתם, ובשעת ההפרשה של הסולת אמר שיביא את הסולת הזו במחבת, הסולת לא הוקבעה למחבת זוקא ויכול להקריבה במרחשת. כי כתוב "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת" ולא כאשר 'הפרשת'.

איתמר נמי וכו': וכך נאמר גם על ידי רבי אחא בר חנינא וכו'.

משנה: מנחת נדבה באה מן החיטים, מן הסולת (= קמח מנופה), עם שמן ולבונה, ולא פחות מעשרון סולת.

האומר הרי עלי: 'הרי עלי מנחה להביא מן השעורים', צריך להביא מנחה מן החיטים, לפי שאין מנחת נדבה באה מן השעורים. האומר 'הרי עלי להביא מנחה מקמח' עליו להביא מן הסולת, לפי שאין מנחת נדבה באה מן הקמח. האומר 'הרי עלי מנחה בלי שמן ולבונה' צריך להביאה עם שמן ולבונה, לפי שאין מנחת נדבה באה ללא שמן ולבונה. האומר 'הרי עלי חצי עישרון למנחה' צריך להביא עישרון

שלם, לפי שאין מנחת נדבה באה חצי עישרון. וכן אם אמר להביא 'עישרון וחצי' עליו להביא שני עשרונים, לפי שאי אפשר להתנדב חצי עישרון. זו דעת ת"ק.

רבי שמעון חולק וסובר שבכל המקרים הנ"ל פטור לגמרי מלהביא, לפי שלא התנדב כדרך המתנדבים, כלומר שהתנדב להביא דבר שלא מביאים כמוהו בנדבה.

נמרא: אמאי? נדר ופתחו עמו הוא! מדוע לדעת ת"ק הוא חייב להביא מנחה מהחייטים? והרי יש כאן 'נדר ופתחו עימו' כלומר הוא נדר להביא מנחה אבל המשיך והתחרט ואמר 'פתח' לנדר, והיינו שיביא אותה מהשעורים, שזה דבר שאינו יתכן. ואם כן הוא חזר בו מתחילת דבריו, ואין כאן כלל נדר!

תירוץ: אמר חזקיה: ת"ק סובר כבית שמאי שאדם האומר שני לשונות סותרים, אנו נוקטים 'תפוס לשון ראשון'. כדלהלן.

דתנן 'הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה': האומר כן, סותר את עצמו. כי בתחילה אמר 'הריני נזיר' כלומר מיין, ואחר כך המשיך 'מן הגרוגרות ומן הדבילה' והם דברים שאינם שייכים לנזירות. לדעת ב"ש הוא נזיר. כי 'תפוס לשון ראשון'. ולדעת בית הלל אינו נזיר. כי 'אף בגמר דבריו אדם נתפס' ודעתו על כל מה שמוציא מפיו, ומכיון שנדר נזירות מתאנים, אין כזו נזירות בעולם.

(ובמחלוקת זו נחלקו ת"ק ור"ש במשנתנו באומר 'הרי עלי מנחה מן השעורים'. לדעת תנא קמא 'תפוס לשון ראשון' - 'הרי עלי מנחה' ויביא מנחה מחייטים. אבל לדעת רבי שמעון 'אף בגמר דבריו אדם נתפס' ודעתו על כל מה שמוציא מפיו, ומכיון 'שלא התנדב כדרך המתנדבים' אין נדרו חל כלל).

ר' יוחנן אמר - אפ"ו תימא בית הלל, באומר 'אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך': אפשר להעמיד את ת"ק כדעת בית הלל. ומדובר שאומר בפירוש 'אילו הייתי יודע שמנחת נדבה לא באה משעורים, הייתי נודר להביאה מן החייטים'. (אבל הוא טעה לנדר להביאה מן השעורים, כיון שמנחת חוטא באה מן השעורים).

וכאן בית הלל מודים שמביא מן החייטים. כי הוא לא התכוון לנדר כלל מנחת שעורים אלא מנחה כשרה, ורק טעה בסוף דבריו. (זו דעת ת"ק במשנתנו. אמנם

ר"ש חולק וסובר שבכל אופן מכיון שטעה בסוף דבריו, לא היה כאן נדר כראוי והוא פטור מלהביא מנחה).

*

אמר חזקיה - לא שנו אלא דאמר 'מנחה מן השעורים' אבל אמר 'מנחה מן העדשים' לא: רק כשהוא אמר 'הרי עלי מנחה מן השעורים' עליו להביא מן החיטים, כיון שיכול להיות שטעה בכך משום שמנחת חוטא באה משעורים. אבל אם אמר 'הרי עלי מנחה מן העדשים' אינו מביא כלל, משום שלא יכול להיות שטעה, שהרי אין שום מנחה הבאה מן העדשים!

קושיא: מכדי חזקיה כמאן אמר לשמעתי? כבית שמאי. ובית שמאי משום תפוס לשון ראשון הוא, מה לי מן השעורין מה לי מן העדשים? הרי חזקיה העמיד את ת"ק כב"ש, הסוברים שתפוס לשון ראשון ולכן הוא התנדב מנחה למרות שבסוף דבריו אמר שעורים. ואם כן מדוע האומר 'הרי עלי מנחה מן העדשים' לא מביא כלום? הרי עלינו לתפוס את תחילת דבריו שאמר שמתנדב מנחה.

תירוץ: הדר ביה: חזקיה חזר בו ממה שהעמיד את ת"ק כב"ש. שאלה: ומאי טעמא הדר ביה? תשובה: **אמר רבא:** היה קשה לחזקיה, אם אכן ת"ק סובר כב"ש, מדוע המשנה אומרת 'האומר הרי עלי מנחה מן השעורים', היה עליה לומר חידוש יותר גדול 'האומר הרי עלי מנחה מן העדשים' בכל זאת עליו להביא מן החיטים. ומכך שהיא לא אמרה כן מוכח שהיא לא כב"ש.

אלא בהכרח שהטעם הוא, בגלל שטעה וסבר שאפשר להביאה מן השעורים, לכן חייב להביא מנחה ויביא מן החיטים. אבל אם התנדב להביאה מן העדשים לא צריך להביא כלל, כיון שאין לו במה לתלות את טעותו.

ורבי יוחנן אמר אפילו מן העדשים: רבי יוחנן חולק על חזקיה וסובר שהאומר 'הרי עלי מנחה מן העדשים' צריך להביא מנחה מן החיטים.

קושיא: מכדי ר' יוחנן כמאן אמרה לשמעתי? כבית הלל, וב"ה משום דטעי הוא, בשעורין טעי בעדשים לא טעי: הרי רבי יוחנן הוא זה שאמר למעלה שמדובר באומר בפירוש 'אילו הייתי יודע שמנחת נדבה לא באה משעורים הייתי נודר

להביאה מן החיטים'. וזה שייך רק בנודר מן השעורים שיש לו במה לטעות כנ"ל, ולא בנודר מן העדשים שאין לו במה לטעות!

תירוץ: לדבריו **חזקיה קאמר ליה וכו'**: באמת רבי יוחנן בעצמו סובר שהאומר 'הרי עלי מנחה מן העדשים' פטור. ומה שהוא אמר שחייב להביא מן החיטים, זה לשיטת חזקיה. כלומר רבי יוחנן אומר לחזקיה - לשיטתך שחזרת כך ממה שהעמדת את המשנה במנחות ככ"ש, בגלל שהמשנה לא אמרה 'מן העדשים' שזהו חידוש גדול יותר. אך אין זו סיבה לחזור כך!

כי יתכן שכשאמר 'מן השעורים' יש בזה חידוש גדול יותר. בגלל שאם הוא אמר 'מן העדשים' פשוט שעליו להביא מן החיטים, משום שהוא התכוון לחזור בו ממה שאמר תחילה 'הרי עלי מנחה', כי מיד חזר בו ואמר 'מן העדשים' כדי להיפטר. ואז פשוט שהוא חייב להביא מנחה מן החיטים, משום שהדין הוא 'תפוס לשון ראשון'.

אבל כשהוא אמר 'מן השעורים', היה מקום לומר שהוא טעה וחשב שאפשר להביא מנחה משעורים, ובכזה מקרה לא אומרים 'תפוס לשון ראשון' כי הוא לא חזר בו מדבריו הראשונים אלא התכוון למנחת שעורים. קמ"ל שגם בזה אומרים תפוס לשון ראשון וחייב להביא מהחיטים.

*

אמר זעירי - לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל לא אמר מנחה לא: כל מה שאומרים 'תפוס לשון ראשון' זה רק במקרה שהתנדב 'הרי עלי מנחה מן השעורים', כי אז אפשר להפריד את ה'מנחה' מה'שעורים'. אבל אם אמר 'הרי עלי מנחת שעורים' אי אפשר להפריד את ה'מנחה' מה'שעורים' ופטור מלהביא מנחה.

יתיב רב נחמן: ישב רב נחמן ואמר את הדברים הללו. הקשה לו רבא מספר קושיות ממשנתנו באותו סגנון.

כתוב במשנתנו 'קמח יביא סולת'. לכאורה מדובר שאמר 'הרי עלי קמח' ולא אמר 'מנחה', ובכל אופן אומרת המשנה שמביא סולת! דחיה: **לא, דאמר מנחה:** מדובר שאמר 'הרי עלי מנחה קמח'. קושיא: **'בלא שמן ולבונה, יביא שמן ולבונה'. מאי**

לאו דלא אמר מנחה! כתוב במשנה שאם התנדב בלא שמן ולבונה, עליו להביא מנחה עם שמן ולבונה. ולכאורה מדובר שלא אמר הרי עלי 'מנחה!' דחיה: לא, דאמר 'מנחה'. קושיא: 'חצי עשרון, יביא עשרון שלם'. מאי לאו דלא אמר 'מנחה!' דחיה: לא, דאמר 'מנחה'.

קושיא: אי הכי אימא סיפא: כתוב בסוף המשנה 'עשרון ומחצה, יביא שנים'. ואם מדובר שאמר 'מנחה' דהיינו 'הרי עלי מנחה עישרון ומחצה', מדוע הוא חייב להביא שני עשרונים? והרי כיון דאמר 'מנחה עישרון' הוא מתחייב בעשרון, וכשהוא ממשיך ואומר 'חצי עשרון' אין זה כלום כי אי אפשר להביא חצי עישרון. ואנו אומרים תפוס לשון ראשון, ועליו להתחייב רק בעישרון שאמר בתחילת דבריו.

תירוץ: לא צריכא: מדובר שאמר 'הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון'. מכיון שהוא אמר בתחילה 'הרי עלי מנחה' הוא מתחייב בעישרון (כי שיעור מנחה הוא לפחות עשרון), וכשהוא ממשיך ואומר 'חצי עשרון' הוא לא אמר כלום, וכשהוא ממשיך ואומר 'ועשרון' הוא מתחייב בעשרון נוסף.

[הרחבת הביאור: במקרה כזה הוא מתנדב שתי מנחות. אחת 'מנחה חצי עישרון' וכזה אנו אומרים תפוס לשון ראשון וחייב רק את העישרון של מנחה. והשניה 'עישרון'. מפרשים].

קושיא: אי הכי רבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבין, אמאי? מדוע רבי שמעון פוטר אותו מלהביא מנחה? והרי תפוס לשון ראשון! תירוץ: אמר רבא: ר' שמעון חולק וסובר שלא אומרים 'תפוס לשון ראשון', אלא 'אף בגמר דבריו אדם נתפס' ודעתו על כל מה שמוציא מפיו, ומכיון 'שלא התנדב כדרך המתנדבים' אין נדרו חל כלל (כנ"ל).

משנה: מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד. (אם אמר הרי עלי ששים עשרון מביא בכלי אחד) אם אמר הרי עלי ס"א מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד: המתנדב מנחה של 61 עשרונים, מביא 60 עשרונים בכלי אחד, ועישרון אחד בכלי אחר. ונחלקו חכמים ור"ש בטעם הדבר.

שכן הציבור מביא וכו': לדעת חכמים טעם הדבר משום שביום טוב הראשון של חג סוכות שחל בשבת מקריבים בבית המקדש 61 עשרונים. כי מקריבים שני תמידים, מספר פרים, וכבשים, ואילים. וסך כל העשרונים של הקרבנות הללו מגיע

לשישים אחד. ולכן ראוי ליחיד שמביא מנחה שהיא תהיה פחות מהציבור בעישרון אחד.

אמר ר' שמעון: ה-61 עשרונים הללו כלל לא נכללו זה עם זה! כי המספר הזה כולל עשרונים השייכים לפרים ועשרונים השייכים לכבשים. והרי מנחה של פרים שונה ממנחה של כבשים, כי מנחה של פרים בלילתה עבה ואילו המנחה של כבשים בלילתה רכה, ואם הוא יכלול ויערבב אותם ביחד הם פסולות!

אלא הטעם שאי אפשר להביא יותר מ-61 בכלי אחד, כי עד 60 הם יכולים להכלל יפה בלוג שמן, אבל יותר משישים הם כבר לא נכללים יפה. (וזהו לפי התנא ראב"י לעיל דף פח', הסוכר שאפילו למנחה ענקית מספיק רק לוג שמן אחד).

אמרו לו (חכמים לר"ש) - ששים נכללין, וששים אחד אין נכללין? אמר להם - כל מדות חכמים כן! בארבעים סאה הוא טובל, ובארבעים סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול בהן.

נמרא: שאיל שאילה למעלה מרבי יהודה בר אילעאי: נשאלה שאלה לפני רבי יהודה בר עילאי. מנין לאומר 'הרי עלי ששים אחד עשרונים' שמביא 60 בכלי אחד ו-1 בכלי אחד? ורבי יהודה ענה להם כחכמים במשנה.

אמר לו ר' שמעון - והלא אלו פרים וכו': כפי במובא במשנה. ר"ש הוסיף ואמר לו שבלילת העשרונים נעשית בזמנים שונים. כי העישרון של המנחה הבאה עם קרבן תמיד של שחר, נכלל בשחרית. ואילו העישרון של המנחה הבאה עם תמיד של בין הערביים, נכלל בין הערביים. (ומנחות המוספים כשרות לכלילה כל היום). ואם כן ה-61 עשרונים לא נכללים זה עם זה!

אמר לו (ר"י בר עילאי) - אמור אתה! אמר להם לו (ר"ש) - הרי הוא אומר "וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה" כבר אמרה תורה הבא מנחה שיכולה להיכלל.

אמר לו (ר"י בר עילאי) - בששים נכללין, בששים אחד אין נכללין?

אמר לו (ר"ש) - כל מדת חכמים כן הוא וכו': אוכל כביצה מטמא טומאת אוכלין, אבל אם יש בו כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלין. וכן בגד שיש בו שלשה על שלשה טפחים מיטמא בטומאת מדרס, אבל אם יש בו שלשה על

שלשה חסר נימא אחת (= חוט אחד) אינו מיטמא מדרס. [טומאת מדרס - כגון אם ישב עליו זב, למרות שלא נגע בו]. עד כאן הברייתא.

קושיא: וכי אין נבללין מאי הוי? והא תנן 'אם לא בלל כשר!' רבי שמעון ביאר שעד שישים המנחה נבללת יפה עם השמן, ולא יותר. וקשה, מה הבעיה שהיא לא נבללת יפה? והרי כתוב במשנה (לעיל יח') שאם לא בלל כלל את המנחה, היא כשרה.

תירוץ: אמר רבי זירא - כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו: דוקא באופן שהמנחה ראויה להיבלל, הבלילה לא מעכבת. אבל ב-61 עשרונים שאינה ראויה להיבלל, הבלילה מעכבת.

*

אמר רבי ביבי אמר רבי יהושע בן לוי: מעשה בבהמה אחת שהיתה בביתו של רבי שמתה, ויצא ממנה דם. ורצו חכמים לדעת האם יש בדם שיעור 'רביעית' (רביעית הלוג), והוא מטמא, וצריך להזהר שלא לגעת בו. ושיערו חכמים את דמה ברביעית.

קושיא: מתיב רבי יצחק בר ביסנא - העיד רבי יהושע ורבי יהושע בן בתירא על דם נבילות שהוא טהור!

ואמר רבי יהושע בן בתירא: פעם אחת בירושלים חתכו חמורי בר כדי להאכיל את האריות של המלך, והיו עולי הרגלים שוקעים עד ארכובותיהן בדם. ולא אמרו להם חכמים דבר, למרות שעולי הרגל צריכים להיות טהורים. מוכח שדם של נבלה כלל לא מטמא!

אישתיק. אמר ליה ר' זריקא - מאי טעמא לא קא מהדר מר? שתק רב ביבי. אמר לו רב זריקא מדוע אתה לא עונה תשובה?

אמר ליה: איך אני אחזיר לז' והרי רבי חנין דרש את הפסק "וְהָיוּ חֲטִיף תְּלָאִים לָךְ מִנְּגֵד וּפְחֻדָּתָ לִילָה וְיוֹמָם וְלֹא תִאֲמִין בְּחֲטִיף" כך. "והיו חייך תלואים לך מנגד" זה הקונה תבואה משנה לשנה. האיש הזה אין לו שדה לזרוע בה תבואה, ולכן הוא לא יודע האם שנה הבאה יהיה לו כסף לקנות תבואה. "ופחדת לילה ויומם" זה הקונה תבואה מערב שבת לערב שבת, שהוא כל השבוע דואג האם יהיה לו כסף

לשבוע הבא. "ואל תאמן בחייך" זה 'הסומך על הפלטר' כלומר הקונה בכל יום לחם מהאופה, שיש לו כסף רק לאותו יום כפי מה שהצליח להשתכר באותו יום.

והוא גברא על פלטר סמיך: ממשיך רב ביבי ואומר - אני שייך לחלק האחרון של הפסוק, כי אני קונה בכל יום פת מהפלטר, ולכן אין דעתי מיושבת לענות לו תשובה.